

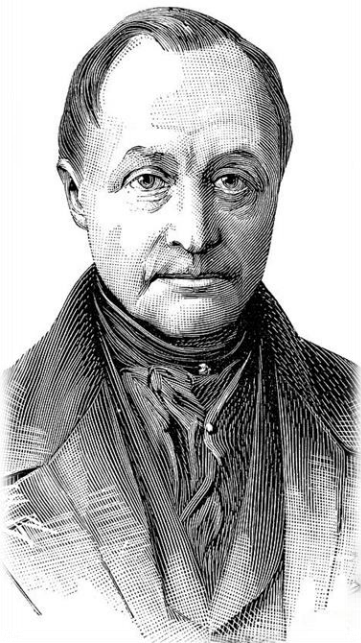

SOCIOLOŠKI KLASICI I PERSPEKTIVE

AUGUSTE COMTE (1798. – 1857.)

Isidor Auguste Marie Françoise Xavier Comte

- otac sociologije i tvorac pojma sociologija (isprva se zvala **socijalna fizika**)
- sociologija treba proučavati **socijalnu statiku** (postojeći društveni poredak i strukture – obitelj, društvo, religija...) i **socijalnu dinamiku** (društvene promjene i razvoj – ideje)
- zakon o **tri stadija** razvoja društva (teološki, metafizički i pozitivni) – *Tečaj pozitivne filozofije*
 - osnovna jedinica društva je **obitelj** (a ne pojedinac)
 - društvo treba **proučavat kao i prirodu** jer u društvu **vladaju isti zakoni** kao i u prirodi – **pozitivizam**
 - naglašava korištenje metoda prirodnih znanosti (eksperiment i komparativno-historijsku analizu)
 - zadaća sociologije je **stvaranje boljeg društva** (ispraviti greške koje je prouzročila francuska revolucija)

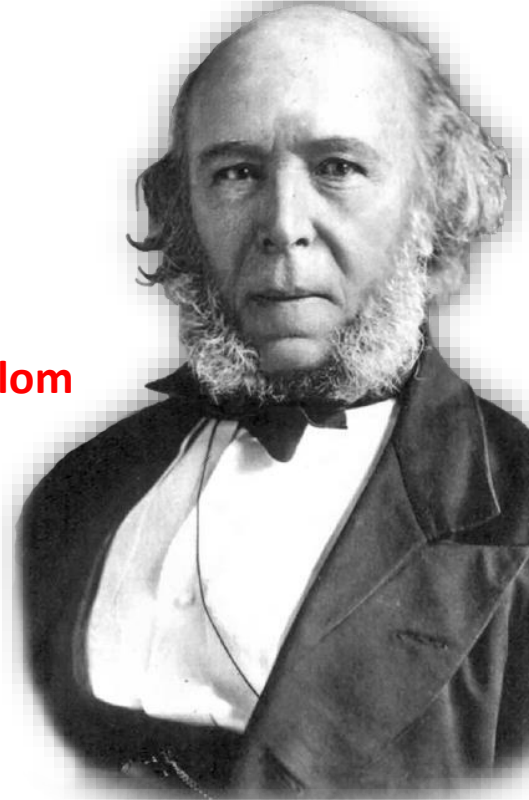
AUGUSTE COMTE (1798. – 1857.)

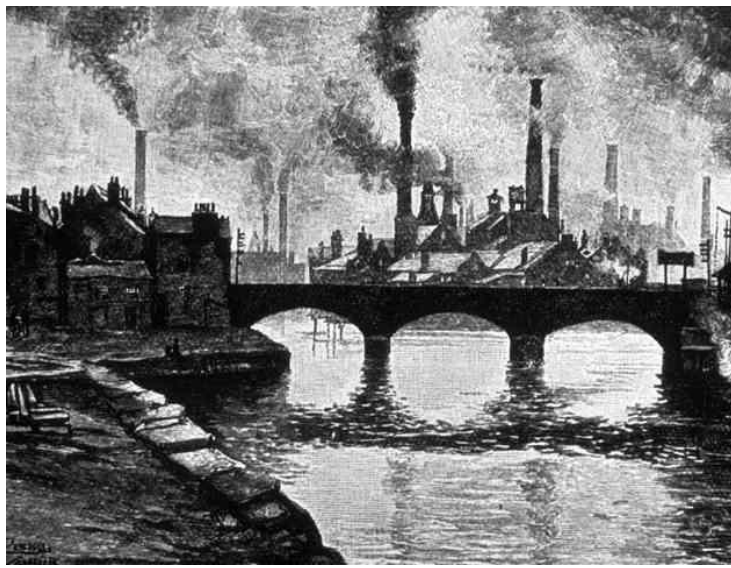
- zakon o **tri stadija** razvoja društva

STADIJ	U ŠTO SE VJERUJE	TKO VLADA DRUŠTVOM
TEOLOŠKI (do 1300. g.)	vjera u NADNARAVNE SILE, DOMINIRA RELIGIJA	društvom dominiraju RATNICI, VLADARI i SVEĆENICI
METAFIZIČKI (1300. - 1800. g.)	vjera u APSTRAKTNE SILE (priroda) kojima se sve objašnjava	društvom dominiraju FILOZOFI i PRAVNICI
POZITIVNI (od 1800. g.)	VJERA U ZNANOST	društvom dominiraju INŽENJERI, TEHNIČARI, PRIVREDNICI i ZNANSTVENICI

HERBERT SPENCER (1820. - 1903.)

- **SOCIJALNI DARVINIZAM** – preživljavanje najprilagođenijih
- **rat i borba među narodima su osnovni pokretači društvenog razvoja**
- država ne smije zadirati u prirodne procese u društvu
- **EVOLUCIONIZAM**
 - društvo je **slično biološkom organizmu** – sastavljeno je od **međupovezanih dijelova**
 - struktura društva evolucijom postaje sve kompleksnija pa se **javlja potreba za unutarnjom regulacijom i socijalnom kontrolom** (*kao živčani sustav kod organizma*)
 - **dva tipa društava** s obzirom na stupanj unutarnje kontrole (*militaristička i industrijska*)

HERBERT SPENCER (1820. - 1903.)

MILITARISTIČKA	INDUSTRIJSKA
temeljeno na PRINUDI	temeljeno na DOBROVOLJNOJ SURADNJI
CENTRALIZIRANA VLAST u državi	DECENTRALIZIRANA VLAST u državi
POJEDINAC POTČINJEN državi	država postoji radi dobrobiti SLOBODNIH POJEDINACA
ZATVORENOST i NEPRIJATELJSTVO prema drugim društvima	EKONOMSKA MEĐUOVISNOST i OTVORENOST prema drugim društvima

EMILE DURKHEIM (1858. – 1917.)

- utemeljitelj funkcionalizma
- **otac moderne sociologije**
 - **uvodi metode istraživanja u sociologiju**
 - **prva znanstvena studija u sociologiji** – *Studija o samoubojstvima*
- društvo je **stvarnost posebne vrste** (*sui generis*) i **ne može se proučavati kao priroda**
- **sociologija treba proučavati društvene činjenice**
- **DRUŠTVENE ČINJENICE** – načini djelovanja, mišljenja i osjećanja, koje su **izvanjske pojedincu** i **nameću mu se**
- društvene pojave nastaju interakcijom pojedinaca, ali se **ne mogu objasniti osobinama ili motivima tih pojedinaca već društvenim činjenicama** (primjer sa samoubojstvima)

DRUŠTVENA SOLIDARNOST

- **DRUŠTVENA SOLIDARNOST** – spone koje drže ljude zajedno (**moralne norme i osjećaji koji osiguravaju integraciju društva**)
- tipovi solidarnosti:
 1. **MEHANIČKA** solidarnost
 2. **ORGANSKA** solidarnost

MEHANIČKA	ORGANSKA
nerazvijena podjela rada u društvu	razvijena podjela rada u društvu
snažan osjećaj pripadnosti zajednici	slab osjećaj pripadnosti zajednici; jaka međuovisnost pojedinaca
jaka kontrola društva nad pojedincem (ideološka)	slabija kontrola društva nad pojedincem
starija (primitivna) društva (feudalno, robovlasničko)	moderna društva (industrijsko)

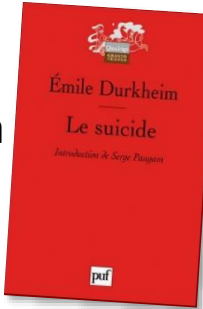
ANOMIJA (grč.: *a* – bez; *nomos* – zakon, norma)

- **društvo mora kontrolirati želje pojedinaca** kako ne bi postalo skup sebičnih i suprotstavljenih pojedinaca (*jača je kontrola u društvima mehaničke solidarnosti*)
- **ANOMIJA** – stanje koje nastaje kada društvo više nema kontrole nad pojedincem te je on prepušten sam sebi
- anomija nije stanje svijesti već **osobina društvene strukture** (*npr. za vrijeme Francuske revolucije, ekonomske krize, rata, razvoda i sl.*)

STUDIJA O SAMOUBOJSTVIMA (1897.)

Emile Durkheim

- **individualni čin** koji je **društveno određen**
- razlike u prirodi i intenzitetu stupnjeva samoubojstva **moraju potražiti u promjenama društvenih činjenica** koje su do toga dovele
- s obzirom na stupanj **integracije** i **regulacije** u društvu razlikuje 4 tipa samoubojstava

– **TIPOVI SAMOUBOJSTAVA:**

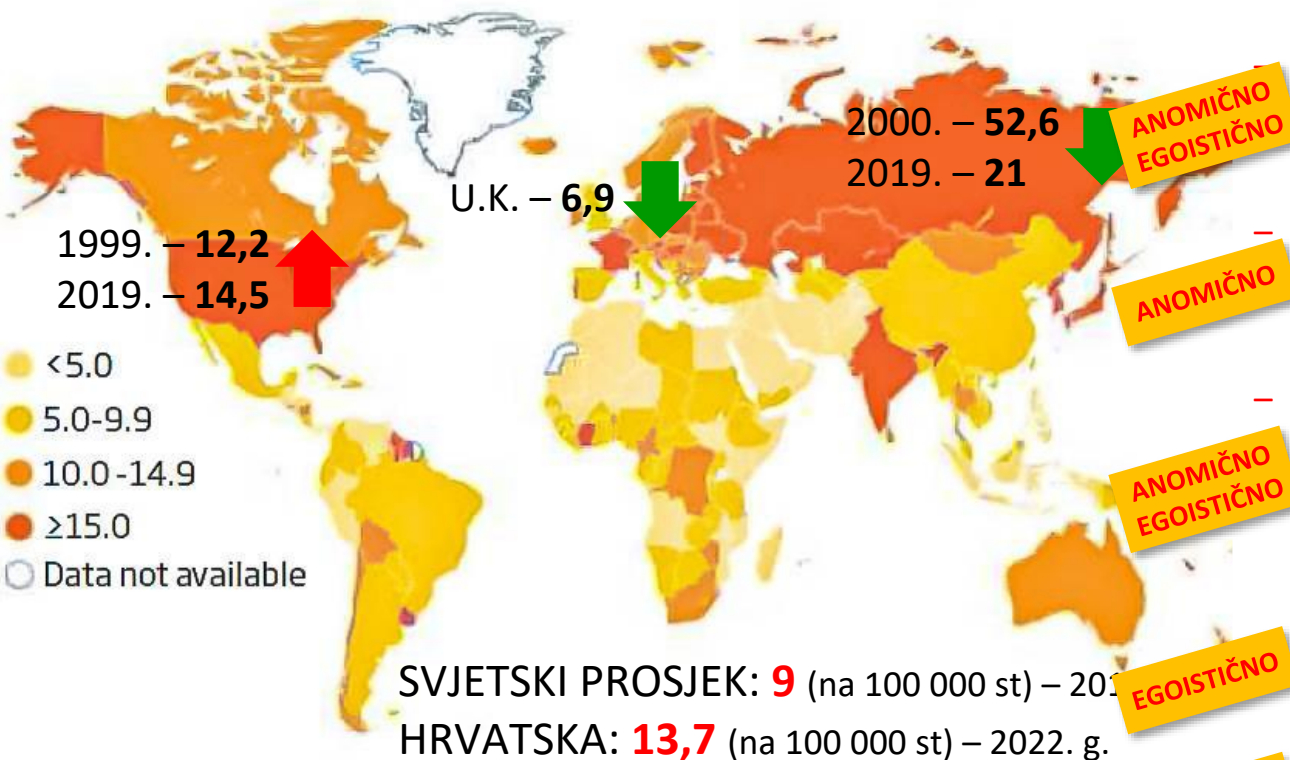
1. egoistično
2. anomično
3. altruistično
4. fatalističko

- u modernim društvima najčešće je **egoistično** i **anomično** samoubojstvo
 – *npr. razvod braka, istodobno izolira ljude (egoizam) i dovodi njihov život u neregulirano stanje (takozvana bračna anomija)*

TIP SAMOUBOJSTVA	STUPANJ DRUŠTVENE SOLIDARNOSTI	DRUŠTVENA SITUACIJA	PRIMJER
egoistično	NIZAK	nedostatak integracije	protestanti, samci
anomično	NIZAK	nedostatak regulacije	ekonomska kriza, razvod, Werther
altruistično	VISOK	pretjerana integracija	Kamikaze, stari Eskimi
fatalističko	VISOK	pretjerana regulacija	robovi, Romeo i Julija, LGBT osobe

Global suicide rates

The US has one of the highest rates of suicide per 100,000 population in the world

SAD – razlozi samoubojstava

- razlika u **očekivanjima i stvarnim postignućima Američkog sna** – naporan rad i trud ne rezultiraju financijskim uspjehom

ANOMIČNO

- **povećana stopa razvoda** kod ljudi starijih od 50 god. – duplo veća stopa u odnosu na 1990-e

ANOMIČNO
EGOISTIČNO

- **stupanj naobrazbe** – 2,4 puta veća stopa samoubojstava srednje i niže stručne spreme u odnosu na višu

ANOMIČNO

- **gospodarska kriza** iz 2008. godine te kriza (smanjena dostupnost) u **korištenju lijekova protiv bolova** (i antidepresiva) pridonose povećanju stope samoubojstava

ANOMIČNO
EGOISTIČNO

- **naglašen individualizam** te **slabija vezanost sa zajednicom**

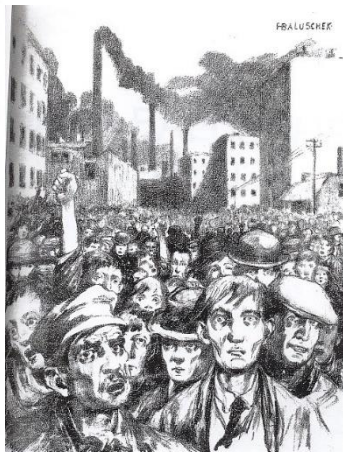
EGOISTIČNO

- **slaba socijalna politika** ili **sustav socijalne pomoći** – socijalne države

ANOMIČNO

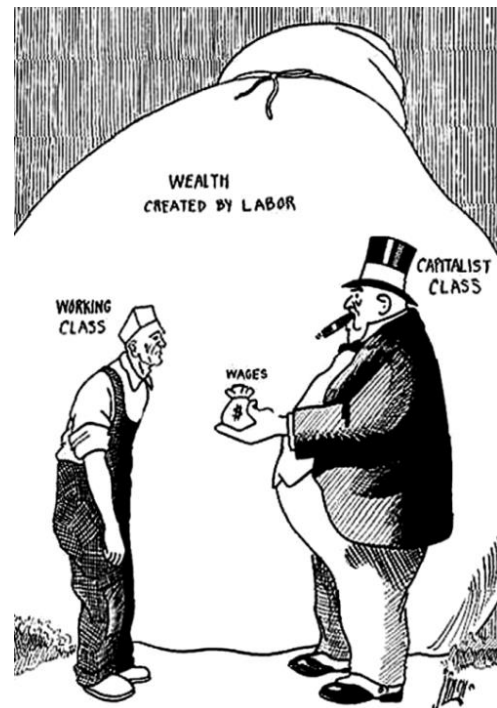
KARL MARX (1818. – 1883.)

- koncentrirao se na ekonomske teme – **ekonomski determinizam** (djelo: *Kapital*)
- **kapitalizam** – novi oblik društvenog uređenja koji se temelji na nadničarskom (plaćenom) radu i kapitalu (*novac, tvornice, investicije...*)
- u kapitalizmu se javljaju **2 klase**:
 - 1. kapitalisti** (*buržoazija*) – posjeduju sredstva proizvodnje (tvornice)
 - 2. radnici** (*proleter*) – posjeduju rad

ALIJENACIJA (OTUĐENJE)

- **prirodno stanje** – radnik proizvodi za sebe (*rad čini čovjeka i ispunjava ga*)
- **kapitalizam** – višak proizvodnje (dobit) ostaje kapitalistu
- u kapitalizmu, **radnik ne proizvodi za sebe**, njegov rad je **otuđen** – **ALIJENACIJA**
- **ALIJENACIJA** – situacija u kojoj radnici postaju **otuđeni od proizvoda svojega rada** te postaju svojevrsan „dodatak strojevima”
 - *radnik je u kapitalizmu odvojen (otuđen) od smisla vlastitog postojanja i time otuđen i od samoga sebe*
- odnos među klasama je **eksploatirajući** – kapitalisti iskorištavaju radnike

KLASNI SUKOB

- kapitalistički način proizvodnje **stvara brojnu radničku klasu** (proleterii)
- radnička klasa razvija **klasnu svijest** i **udružuju se** kako bi srušili kapitalistički sustav

„Proleterii svih zemalja ujedinite se”

- ukidaju se klase – nastaje besklasno društvo – **komunizam**

KAPITALIZAM

REVOLUCIJA

BESKLASNO
DRUŠTVO

HISTORIJSKI MATERIJALIZAM

- pokretačka snaga u povijesti su **odnosi u proizvodnji** između **proizvodnih snaga** i **proizvodnih odnosa**
- **PROIZVODNE SNAGE** – tehnologija i vještine
- **PROIZVODNI ODNOSI** – patriciji i plebejci (*robovlasništvo*); feudalci i kmetovi (*feudalizam*); kapitalisti i proleterii (*kapitalizam*)
- ljudska povijest – povijest različitih načina proizvodnje koji su se mijenjali kroz vrijeme

MAX WEBER (1864. - 1920.)

- kritika Marxa – uz **ekonomsku**, za društvenu promjenu su bitne **ideje** i **vrijednosti**
- sociologija se treba usredotočiti na proučavanje **društvenog djelovanja** (akcije) (*a ne dr. strukture*) i **značenja koja stoje iza dr. djelovanja**
- društvene strukture se mijenjaju društvenim djelovanjem
- polazi od pretpostavke da **ljudsko djelovanje mora imati smisao**
- ljudi se **ponašaju racionalno u skladu sa smislom** koji pridaju akciji
 - primjerice, prinošenje žrtve je **iracionalno** s obzirom na cilj koji se postiže, no sa stajališta vjernika, to je **racionalno ponašanje**

IDEAL TIP

- **IDEAL TIP** – misaona konstrukcija (pojmovni/misaoni modeli)
 - ne postoji u stvarnosti, ali svaka pojava ima elemente ideal tipa
 - **sredstvo za generalizaciju** socioloških nalaza
 - objedinjuje bitne karakteristike promatranih pojava
(*naglašava sličnosti a zanemaruje posebnosti i nevažne razlike*)
- upotreba idealnih tipova u sociološkom istraživanju treba omogućiti objašnjenje društvenih pojava
- **PRIMJERI ideal tipa:**
 - 4 tipa društvenog djelovanja
 - 3 tipa legitimne vlasti (*racionalno-legalna, tradicionalna i karizmatika*)
 - birokracija

TIPOVI DRUŠTVENOG DJELOVANJA

– TIPOVI DRUŠTVENOG DJELOVANJA (*ideal tipovi*)

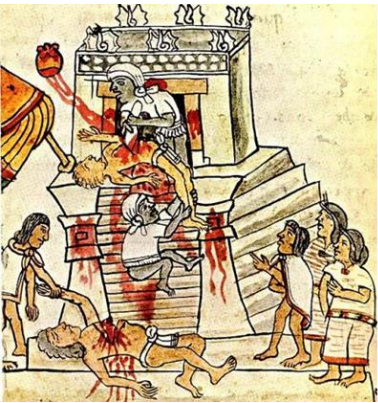
1. **TRADICIONALNO** (u skladu s navikama)
2. **AFEKTIVNO** (u skladu s trenutnim stanjem svijesti i snažnim osjećajima)
3. **VRIJEDNOSNO – RACIONALNO** (nisu bitna sredstva, cilj je apsolutan)
4. **SVRHOVITO – RACIONALNO** (racionalno odmjeravanje sredstava, ciljeva i posljedica djelovanja)

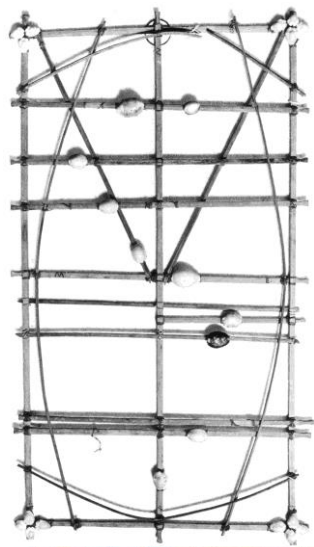
– u modernom svijetu prevladava **svrhovito-racionalno djelovanje** (*svijet gubi čarobnost*)

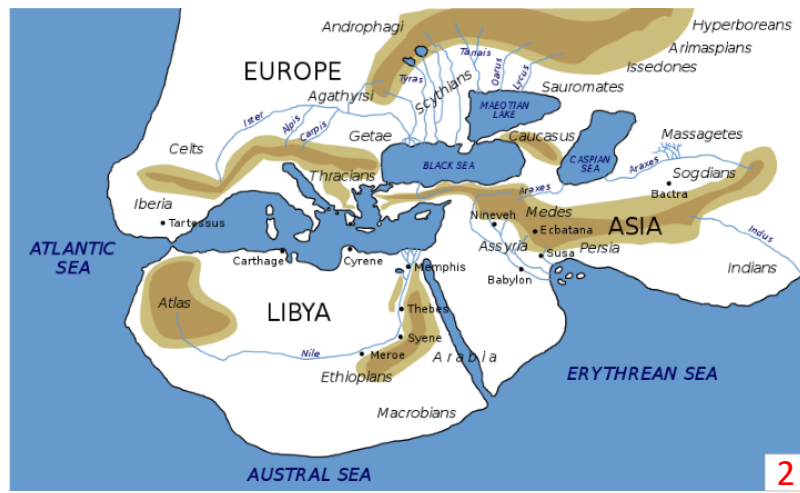
RACIONALIZACIJA

- racionalizacija = kalkulacija (proračunatost, predvidljivost)
- proces u kojem **sva područja društvenog života** bivaju sve više i više **podvrgnuta kalkulaciji** (računanju) i **predviđanju**
- primjer s **religijom** (*sve manje magije i birokratizirana Crkva*) i **glazbom** (*simfonija u odnosu na glazbu Aboridžina*)

1

2

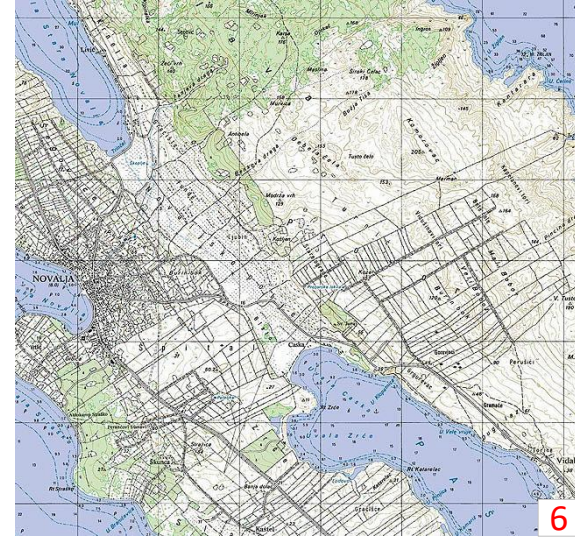
3

4

5

6

HARRIET MARTINEAU (1802. - 1876.)

- **prva sociologinja**, napisala više od pedesetak knjiga i eseja
- prevela Comteovo djelo *Pozitivna sociologija* na engleski i tako **popularizirala sociologiju u Engleskoj**
- skreće pozornost na **razumijevanje života žena**
- sociologija se treba baviti temama **braka, obitelji, vjerskog života i rasnim odnosima**
- uloga sociologije nije samo promatrati već i **djelovati na korist društva**
- uz Herberta Spencera najpoznatija engleska sociologinja
- djelo: *Društvo u Americi* – dvije godine istraživala društvene odnose u američkom društvu putujući SAD-om

AUGUSTE COMTE

tri stadija razvoja društva
(**evolucija ideja**) – *teološki,*
metafizički i pozitivni

osnovna jedinica društva – **obitelj**

socijalna fizika (sociologija),
socijalna statika i dinamika

HERBERT SPENCER

evolucija društva kroz
kompleksnost
(**materijalna evolucija**)

osnovna jedinica društva –
pojedinač

socijalni darvinizam
(preživljavanje najspособnijih
društava)

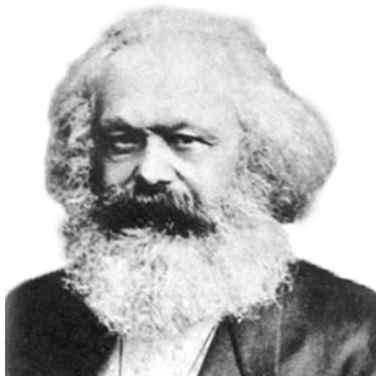

EMILE DURKHEIM

društvena solidarnost
(mehanička i organska)

društvene činjenice

anomija, studija o samoubojstvima
(*anomično, egoistično, altruistično i*
fatalističko)

KARL MARX

historijski materijalizam
(promjena u proizvodnim snagama
i odnosima)

klase (*proleter i buržoazija*),
alijenacija

sukob među klasama
(cilj je stvaranje besklasnog
društva)

MAX WEBER

osim **ekonomske**, u društvu su
bitne **ideje** i **vrijednosti**

ljudi se ponašaju u skladu sa
smislom (dr. djelovanje)

ideal tip, racionalizacija

HARRIET MARTINEAU

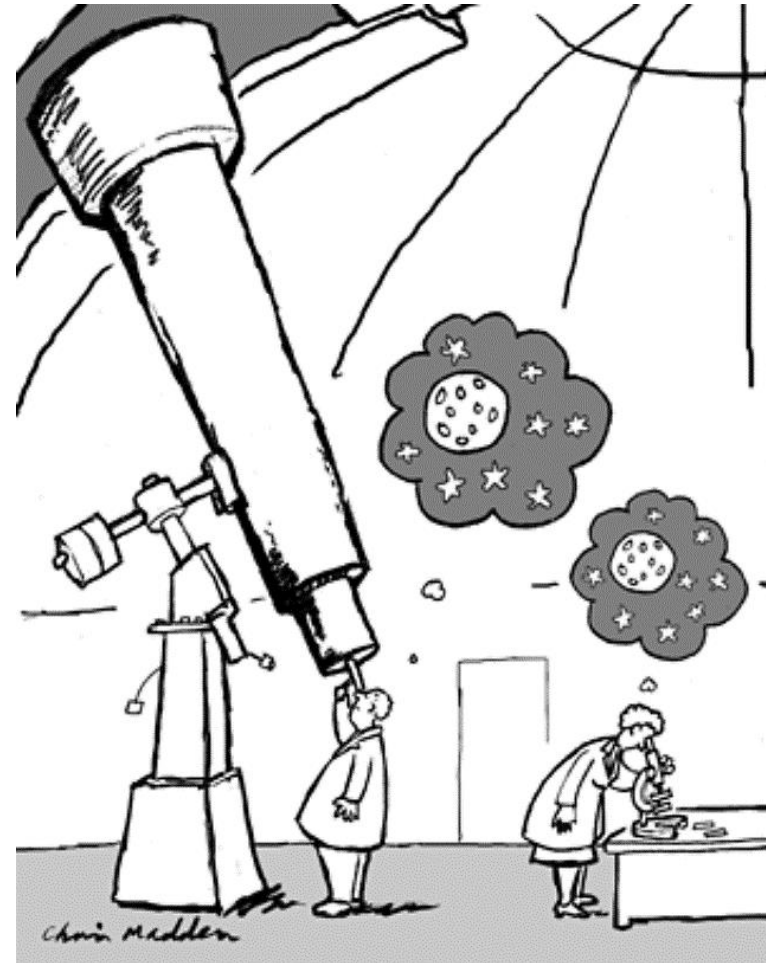
prva sociologinja

skreće pozornost na
razumijevanje života žena

**popularizirala sociologiju u
Engleskoj**

SOCIOLOŠKE PERSPEKTIVE

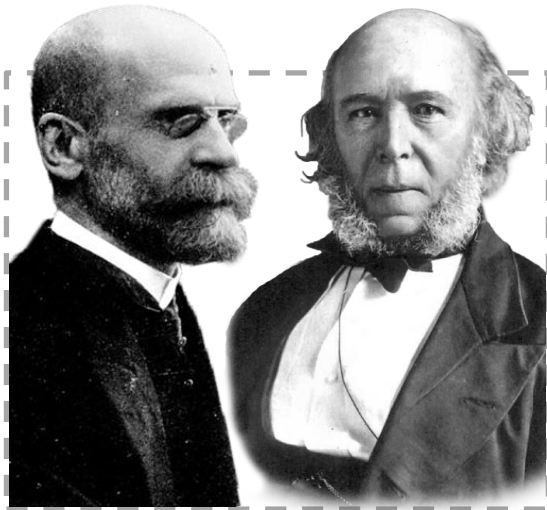
- dvije su razine sociološke analize:
- **MAKROSOCIOLOGIJA** – proučavanje većih grupa, institucija i društvenih sustava (*npr. država, klasa, ekonomija, kultura, religija...*)
- **MIKROSOCIOLOGIJA** – proučavanje neposredne, „licem u lice” interakcije među ljudima (*manjim skupinama ljudi*)
- **osnivači sociologije** – globalne (**makro**) teorije
- **suvremene teorije** – bave se užim temama (**mikro**)

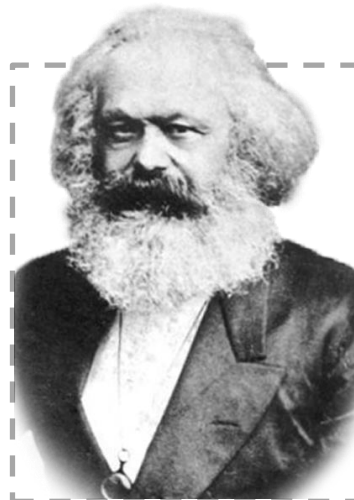
SOCIOLOŠKE PERSPEKTIVE

– najznačajnije teorijske perspektive u sociologiji:

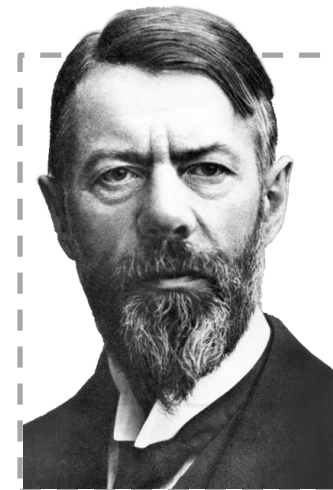
1. **FUNKCIONALIZAM** (makro) – *Durkheim i Spencer*
2. **KONFLIKTNA PERSPEKTIVA** (makro) – *Marx*
3. **INTERAKCIONIZAM** (mikro) – *Weber*

ZAČETNICI
FUNKCIONALIZMA

ZAČETNIK **KONFLIKTNE**
PERSPEKTIVE

ZAČETNIK
INTERAKCIONIZMA

FUNKCIONALIZAM

- začetnici **Spencer** i **Durkheim**, a razvili su ga Talcott **Parsons** i Robert King **Merton** (*SAD*)
- društvo se sastoji od **međupovezanih dijelova** (*religija, obitelj, političke institucije...*) i svaki dio ima **funkciju** s obzirom na društvo u cjelini te **pridonosi njegovoj stabilnosti**
- **Parsons** – u društvu mora postojati **vrijednosni konsenzus** oko ciljeva i vrijednosti kako bi društvo bilo stabilno
 - **vrijednosni konsenzus** – kada većina ljudi u društvu dijeli iste vrijednosti i ciljeve te se slaže oko načina njihova postizanja
- **Merton** – manifestne (*namjeravane*) i latentne (*nenamjeravane*) funkcije
 - **MANIFESTNE FUNKCIJE** – one objektivne posljedice koje pojedinac u svome djelovanju **namjerava** i **priznaje**
 - **LATENTNE FUNKCIJE** – one posljedice djelovanja koje su **nenamjeravane** i **nespoznate**
 - *neke namjeravane i nenamjeravane akcije pojedinaca mogu proizvesti pozitivne funkcije za društvo (npr. škola, zatvorska kazna ili prizivanje kiše kod Hopi Indijanaca)*

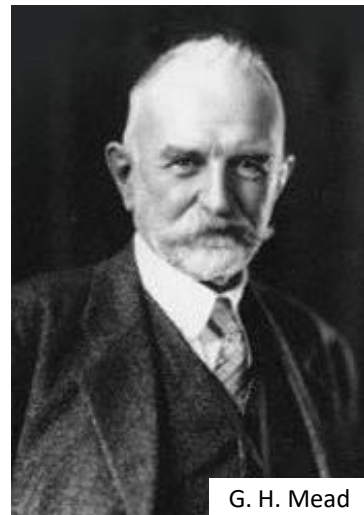
KONFLIKTNA PERSPEKTIVA

– začetnik je Karl **Marx** – *klasna borba kao pokretač promjena u društvu*

	FUNKCIONALIZAM	KONFLIKTNA TEORIJA
SUKOB (KONFLIKT) U DRUŠTVU	izraz sloma društvenog sustava	izvor društvene promjene
NAGLAŠAVAJU	red i stabilnost u društvu	poremećaje i nestabilnost u društvu
OSNOVA (POKRETAČKA SNAGA) DRUŠTVA	konsenzus (naglašavaju zajedničke interese pojedinaca u društvu)	prinuda (naglašavaju suprotstavljene interese u društvu)
DR. ODNOSI I INSTITUCIJE	nužni i opravdani za funkcioniranje društva	mnogi nisu nužni niti opravdani za društvo

INTERAKCIONIZAM

- začetnik je Max **Weber**, a kasnije ga razvija G. H. **Mead** (*simbolički interakcionizam*)
- **mikrosociološki** pristup – proučavaju akcije i interakcije članova društva te kako one oblikuju društvenu strukturu
- **interakcionizam** – proučava kako se društvo stvara s pomoću interakcije
- **TEORIJE SOCIJALNE INTERAKCIJE:**
 1. dramaturški pristup (*Erving **Goffman***)
 2. etnometodologija (*Harold **Garfinkel***)
 3. teorija socijalne razmjene (*George Caspar **Homans***)
 4. simbolički interakcionizam (*G. H. **Mead** i Charles H. **Cooley***)

G. H. Mead

USPOREDBA TEORIJSKIH PRISTUPA

	FUNKCIONALIZAM	KONFLIKTNA TEORIJA	INTERAKCIONIZAM
RAZINA ANALIZE	makro	makro	mikro
ODREĐENJE DRUŠTVA	društveni sustav sastavljen od međuvisnih dijelova	društveni sustav koji se sastoji od suprotstavljenih društvenih grupa	društvo koje ljudi stalno iznova stvaraju i mijenjaju interakcijama
OSNOVA SOCIJALNE INTERAKCIJE	konsenzus (suradnja)	sukob, moć i prisila	pripisivanje značenja pomoću simbola
ZAČETNIK (RAZVIO PER.)	Spencer i Durkheim (Talcott Parsons)	Karl Marx	Max Weber (G. H. Mead)

teorijska perspektiva	funkcionalistička	konfliktna	interakcionistička
Kako su povezani pojedinaac i društvo?	Pojedinci zauzimaju prethodno zadane uloge i funkcije.	Pojedinci su podređeni društvu.	Pojedinci aktivno sudjeluju u stvaranju društva i obrnuto (putem konstrukcije stvarnosti).
Zašto ljudi nisu jednaki u društvu?	Nejednakost je neizbježna i korisna za društvo.	Nejednakost proizlazi iz potrebe da se ograničeni resursi kontroliraju.	Nejednakost proizlazi iz različitoga utjecaja članova društva na stvaranje društvenih pravila.
Kako je moguća stabilnost u društvu?	Stabilnost proizlazi iz prihvatanja zajedničkih vrijednosti.	Stabilnost proizlazi iz prisile i moći jedne grupe ljudi nad drugom.	Stabilnost proizlazi iz dogovornoga prihvatanja značenja i normi.
U čemu je izvor društvenih promjena?	Promjene su odraz pronalaska rješenja za novonastale društvene krize.	Promjene su odraz okupljanja ljudi da se izbere za prevlast nad društvenim resursima.	Promjene proizlaze iz interakcije ljudi kako bi proizveli novi sustav značenja i pravila.
Ključni pojmovi	struktura funkcije (latentne i manifestne) disfunkcija ravnoteža	nejednakost moć sukob konkurencija izrabljivanje	simboli interakcija značenje definicija situacije
Razina tumačenja društvenih pojava	makrorazina	makrorazina	mikrorazina

PREDNOSTI I NEDOSTATCI TEORIJSKIH PRISTUPA

	Funkcionalistička	Konfliktna	Interakcionistička
prednosti	daje obuhvatnu sliku društva, osobito institucija i stabilnih obrazaca ponašanja	objašnjenje povijesti i istraživanje društvenih i institucionalnih promjena	prikaz ljudi kao aktivnih bića koja imaju sposobnost misliti i oblikovati društveni život
nedostaci	teškoće u objašnjavanju povijesti i procesa društvene promjene; konzervativizam	teškoće u objašnjavanju društvenoga konsenzusa, integracije i stabilnosti	teškoće u istraživanju širokih organizacijskih aspekata društva i odnosa među društvima
primjer	Kako se ostvaruje integracija društva? Kako su povezani dijelovi društva? Koje su posljedice pojedinoga dijela za društvo?	Kako je društvo podijeljeno? Koji su glavni oblici društvenih nejednakosti? Kako se potčinjene grupe bore za svoje interese?	Kakav je doživljaj društva? Kako ljudi djeluju da stvore, održe ili izmijene društvene obrasce? Kako se ljudsko ponašanje mijenja ovisno o situaciji?

KORISNI LINKOVI

- Émile Durkheim on Suicide & Society
 - <https://youtu.be/IZfGGF-YYzY>
- Karl Marx & Conflict Theory
 - <https://youtu.be/gR3igiwaeyc>
- Max Weber & Modernity
 - <https://youtu.be/69VF7mT4nRU>
- Harriet Martineau & Gender Conflict Theory
 - <https://youtu.be/Wg9FWxpZeJ8>